

یاد حسین - صفحه ۹۹

#تاریخ ادبیات:

فدایی مازندرانی: صفحه ۱۴۱ کتاب درسی

#معنای لغات:

لحن: آهنگ کلام / سوگوارانه: با اندوه درونی / حسرت: افسوس، دریغ / اندوه: غم و غصه / واقعه: اتفاق / بازگو می کند: بیان می کند / خوانش: مصدر مضارع خواندن / تَف: حرارت، گرما / کام: دهان / سخنور: گوینده، در اینجا به معنی شاعر / ردیف: منظور ردیف شعری است / یک سر: تا آخر / دیده: چشم / دوات: ظرف مرکب / خامه: قلم / رقم کرد: نوشت / آه: تأسف خوردن، حسرت / خسرو: پادشاه / لشکر: سپاه / دیده‌ی تر: چشم گریان / غرقه: غرق شده / بحر: دریا / بر (بیت چهارم): بیابان، خشکی / همچو: مانند / فُتد: بیافتد / برون: بیرون / آل نبی: اهل بیت، خاندان پیامبر (ص) / بر (بیت پنجم): پهلو، سینه / عطشان: خیلی تشنه / نسل: فرزند، نژاد / اکبر: بزرگتر / اصغر: کوچکتر / شط: رود بزرگ پُر آب / لب شط: کنار رودخانه / کوثر: نام چشمه‌ای در بهشت / چو: وقتی / صف محشر: روز قیامت / کلک: قلم / رقم کرد: نوشت / مکرر: پی در پی

#معنای شعر:

معنی بیت اول: آن چنان از ناراحتی و اندوه تمام وجود (به خاطر این مصیبت)، دهان شاعر خشک و تشنه شد، که ردیف شعرش را تا آخر واژه‌ی «تشنه» آورده است.

معنی بیت دوم: نه تنها به خاطر آه و ناله و سوز بسیار، و اشک فراوان چشم خشک شد، بلکه آنقدر درباره‌ی این مصیبت شعر نوشتم که دوات هم خشک شد و قلم با غصه‌ی بسیار و اشک چشم خویش واژه‌ی تشنه را می‌نوشت.

معنی بیت سوم: آه و اندوه فراوان که در روز عاشورا، امام حسین (ع) در سرزمین پرنج و مصیبت کربلا، بدون هیچ یار و یابوری تشنه کام بود.

معنی بیت چهارم: آن امام تشنه لب، در حالی که لب‌هایش از تشنگی خشک، دلش از رنج و اندوه لبریز و چشمانش گریان بود، در آن بیابان خشک به مصیبت فراوانی گرفتار شده بود.

معنی بیت پنجم: قلب فرزندان پیامبر (ص) مانند یک ماهی بود که بر اثر بی‌آبی و تشنگی، در میان سینه‌هایشان بیقراری می‌کرد.

معنی بیت ششم: تمام خاندان پیامبر (ص) و نسل حضرت علی (ع) تشنه بودند.

معنی بیت هفتم: آن کسی که در بهشت (امام حسین ع) عاشقانه تشنگان بقا را سیراب می‌کند، بی‌گناه در کنار رود پر آب، تشنه لب کشته می‌شود.

معنی بیت هشتم: عباس (ع) به طرف رودخانه فرات رفت، اما به یاد امام حسین (ع) که تشنه بود افتاد و آب ننوشید و تا روز قیامت تشنه ماند.

معنی بیت نهم: از بس که شاعر (فدایی) بر روی دفتر واژه‌ی «تشنه» را نوشت، از قلم او، مانند وجودش آه و ناله بلند شد. (انگار قلم هم آه و ناله می‌کرد)

#آرایه‌ها:

بیت اول: تف ← استعاره از ناراحتی / دل ← مجاز از کل وجود / یک سر ← کنایه از تمامی، تا آخر

بیت دوم: مصراع اول ← واج آرایه‌ی واج «د» / دود ← استعاره از آه و ناله / خامه با سوز، قلم کرد (قلم با سوز نوشت) ← تشخیص / دوات، خامه، دفتر، رقم کرد ← مراعات نظیر (تلمیح)

بیت سوم: دشت بلا ← اضافه‌ی تشبیهی + استعاره از کربلا / آه، آن ← جناس ناقص اختلافی / خسرو ← استعاره از امام حسین (ع)
 بیت چهارم: لب خشک ← کنایه از تشنگی زیاد / لب، دل، دیده ← مراعات نظیر (تناسب) / تر، بر ← جناس ناقص اختلافی / بحر بلا ←
 اضافه تشبیهی + استعاره از کربلا / دل سوخته ← کنایه از کسی که رنج و مصیبت دیده باشد / بحر و بر ← تناسب + تضاد + جناس
 ناقص افزایشی / تشنه ← مجاز از امام حسین (ع) / بحر ← نماد فراوانی
 بیت پنجم: همچو ماهی ← تشبیه / ماهی و آب ← تناسب / سوخته ← ایهام به: ۱- زیر آفتاب سوزان بیابان بودند؛ ۲- به خاطر مصیبت‌ها
 دل سوخته بودند؛ ۳- در اثر حمله دشمن و آتش گرفتن خیمه‌گاه آسیب دیده بودند. / در، بر ← جناس ناقص اختلافی / دل تپیدن ← کنایه
 از نگرانی و مضطرب بودن /
 بیت ششم: بزرگ و کوچک ← تضاد + کنایه از همه / اکبر و اصغر ← تضاد + ایهام: منظور از اکبر، ۱- حضرت علی اکبر (ع) ۲- فرد
 بزرگ و منظور از اصغر، ۱- حضرت علی اصغر (ع) ۲- فرد کوچک
 بیت هفتم: بیت استفهام انکاری دارد / تشنه و سیراب ← تضاد / تشنه لب، لب شط ← جناس تام بین واژه‌ی «لب» / تشنه ← مجاز از
 بهشتیان / تکرار واژه‌ی «لب»
 بیت نهم: کلک ← مجاز از شعر سروده شده / چو دلش ← تشبیه / دود ← استعاره از آه و ناله

#تکات_دستوری:

تشنه در مصراع اول مسند است ← کام سخنور تشنه شد / بیت دوم: دوات خشک گردید: خشک ← مسند / قلم در دفتر، واژه‌ی تشنه را
 رقم کرد: تشنه ← مفعول / بیت سوم: آن ← صفت اشاره، روز ← هسته / آن ← صفت اشاره، خسرو ← هسته / بیت چهارم: منظور از
 تشنه در آخر بیت امام حسین (ع) است ← تشنه نهاد است. / آن ← صفت اشاره، بر ← هسته

#خود_ارزیابی:

۱- امام حسین، حضرت عباس، حضرت علی اکبر و حضرت علی اصغر (علیهم السلام)
 ۲- به دلیل اینکه وقتی به رود رسید، با اینکه هیچ مانعی وجود نداشت، خود از آب ننوشید تا ابتدا امام حسین (ع) و فرزندان تشنه‌ی او از آن
 آب بنوشند.
 ۳- با پیروی واقعی از فرمایشات امام حسین (ع) و یاران ایشان.

قالب شعر: قصیده

فارسی تدریس - کانال تدریس ادبیات و زبان فارسی

 Telegram.me/farsitadris